

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kariūnas Danielius Vaitelis. Kėdainiai. 1936 m. birželio 29 d. iš genocido aukų muziejaus fondų

DANIELIUS VAITELIS- ATAMANAS, BRIEDIS 1913 08 05–1948 05 13

Danielius Vaitelis gimė 1913 m. rugpjūčio 5 d. Panevėžio aps. Vadoklių vls. Geležių k. Vėliau Vaitelių šeima persikėlė gyventi į Ukmergės aps. Pagirių vls. Amilianavos dvarelį.

„Su Danieliumi esame gimę tais pačiais metais, tą patį mėnesį ir tą pačią dieną. Mokėmės vienoje mokykloje, 1932 m. baigėm Šėtos vidurinę mokyklą“, – savo prisiminimuose rašo D. Vaitelio žmona Aleksandra Urbonaitė, su kuria jis susituokė 1941 m. rugsėjo 25 d.

Baigęs Šėtos progimnaziją, įstojo į Kėdainių kultūros technikos mokyklą. 1933–1935 m. dirbo ekspeditoriumi „Spindulio“ spaustuviėje. 1935 m. baigė Lietuvos mokytojų profesinės sąjungos Kauno gimnaziją suaugusiems ir tų pačių metų rugsėjo 28 d. įstojo į Karo mokyklą. 1938 m. gegužės 12 d., baigus mokslus (XIX laida), D. Vaiteliui suteiktas artilerijos jaunesniojo leitenanto laipsnis, jis paskirtas 1-ojo artilerijos pulko 4-osios baterijos vadu. 1939 m. vasario 9 d. buvo pasiūstas į Karo aviaciją, o rugsėjo 15 d. baigė aviacijos žvalgų kursus. Tarnavo 1-ojo artilerijos pulko 2-osios artilerijos grupės žvalgybos karininku.

1940 m. spalio 17 d., pirmosios sovietų okupacijos metu, D. Vaitelis buvo paleistas į atsargą. Pasitraukė į Vokietiją. Likus dviem savaitėm iki karo pradžios slapta grįžo į Lietuvą. 1941 m. birželio 23 d. gavo įsakymą su Birželio sukilėliais apginti ketinamą susprogdinti Kauno Aleksoto tiltą.

Aleksandros ir Danieliaus Vaitelių vestuves. 1941 m. rugsėjo 25 d.

Vyčio apygardos vadas Danielius Vaitelis-Briedis (kairėje) su Algimanto apygardos vadu Antanu Slučka-Šarūnu (dešinėje). Iš genocido aukų muziejaus fondų

Vokiečių okupacijos metu dirbo Finansų valdybos referentu. Gyvendamas Kaune D. Vaitelis artimai bendravo su būsimu MGB agentu Juozu Albinu Markuliu.

1944 m. vasario 16 d. Marijampolėje jis įstojo į gen. P. Plechavičiaus įkurtą Lietuvos vietinę rinktinę. Naciams rinktinę išformavus, grįžo į Kauną. „Iš Rytų frontas jau dundėjo į Vakarus... Mums irgi buvo pasiūlyta trauktis į Vokietiją. Tačiau Danielius atsakė: „Aš niekur nesitrauksiu. Tėvynei gerai, ir man gerai. Tėvynei pavojus, ir aš kartu su ja“, – prisimena žmona Aleksandra.

Iš besitraukiančių nacių D. Vaitelis gavo ginklų. Su broliais Alfonsu ir Tadu gabeną juos į Ukmergės aps. esančius Pagirius, slėpė Lėno miške, o praėjus frontui, ten subūrė pirmuosius partizanus.

1944 m. rugpjūčio mėn. D. Vaitelis ėmėsi vadovauti 1-ajam Ukmergės aps. Lietuvos laisvės armijos (LLA) rajonui, apėmusiam Pagirių, Panoterių, Siesikų, Šėtos valsčius ir vakarinę Deltuvos valsčiaus dalį, 2-ajam LLA rajonui, apėmusiam Taujėnų valsčių ir šiaurines Deltuvos ir Siesikų valsčių dalis, vadovavo kpt. Juozas Krištaponis (Krikštaponis). 1944 m. spalio naktį iš 23 į 24 d. J. Krištaponio įsaky mu buvo įvykdyta Pagirių–Vaivadiškių operacija. Apie 50 savanorių, vadovaujamų D. Vaitelio, 3 val. nakties užėmė Pagirių miestelį, po to Vaivadiškių dvarą, kuriame buvo įsikūrusi sovietų įgula ir Pagirių vls. sribai. Tik 10 val. ryto atvykusi įgula stojo į kautynes su partizanais, bet šie, dengiami kulkosvaidžių, apie 11 val. organizuotai pasitraukė trimis kryptimis. Per operaciją buvo išvaduoti 3 suimtieji, sušaudyti 2 kolaborantai ir padegtas Vaivadiškių dvaras.

1944 m. gruodžio mėn. iš 1-ojo ir 2-ojo LLA rajonų buvo įkurta Vyčio apygarda, kuriai vadovauti pradėjo kpt. J. Krištaponis, D. Vaitelis tapo jo pavaduotoju ir adjutantu. Kai 1945 m. sausio 12 d. žuvo J. Krištaponis, Vyčio apygardos vado pareigas perėmė D. Vaitelis-Briedis. Jis suvienijo iki tol Panevėžio, Ukmergės ir iš dalies Kėdainių aps. veikusių partizanų būrius, tačiau rašytinių to meto dokumentų beveik nėra, nes vadas asmeniškai keliaudavo po būrius ir dažniausiai duodavo žodines instrukcijas. Palaikė ryšius su kaimyninių partizanų junginių vadais.

„Kadangi NKVD žinojo, kad Vaitelis miške, pradėjo terorizuoti visą giminę, kai kuriuos artimuosius sukišo į kalėjimus, išvežė į Sibirą. O J. A. Markuliui, matyt, buvo duota užduotis Vaitelį paimti gyvą“, – prisimena A. Vaitelienė.

Taigi MGB agento J. A. Markulio iniciatyva 1946 m. buvo atnaujinta draugystė su D. Vaiteliu. J. A. Markulis parūpindavo partizanams ginklų, maisto, teikdavo informaciją iš užsienio ir taip pelnė didelį D. Vaitelio pasitikėjimą. Nors dar 1947 m. pradžioje partizanų vadai buvo perspėti, jog J. A. Markulis išdavikas, D. Vaitelis tuo netikėjo ir 1947 m. rugpjūčio 27 d. Vyčio apygardos teritorijoje dalyvavo J. A. Markulio organizuotame Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) Karinės kolegijos posėdyje. Kai D. Vaitelis suprato savo klaidą, jo žmona su vaikais Vita ir Romualdu atsidūrė J. A. Markulio žinioje. Kvietimų legalizuotis, išvykti į Švediją ar bent aplankyti šeimą Vilniuje D. Vaitelis griežtai atsisakė – buvo įsitikinęs, kad okupantams reikia priešintis ginklu.

„Tais pačiais metais gegužės 23-ąją, tuoj po mano vyro žuvimo, suėmė ir mane su vaikais ir išvežė į Sibirą... Kada mus išlaipino iš traukinio, netoliese išgirdau kalbant apie Taujėnus. Priėjau prie tų mergaičių ir paklausiau, ar jos negirdėjo, kad būtų žuvęs kas nors iš partizanų vadų prieš juos išvežant. Jos pasakė, kad žuvo partizanų Vyties apygardos vadas Briedis... Sibire aš išbuvau dvidešimt dvejus su puse metų. Teisės į Lietuvą grįžti neturėjau. Grįžau tik 1969 m.“, – prisimena D. Vaitelio žmona.

1949 m. balandžio 20 d. D. Vaitelio garbei įkurta Briedžio rinktinė, veikusi Ukmergės ir iš dalies Kėdainių aps.

1997 m. gruodžio 22 d. D. Vaiteliui pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. gegužės 19 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžius), jam suteiktas pulkininko laipsnis (po mirties).

1999 m. rugpjūčio 17 d. Laisvės kovų dalyvio statusas buvo suteiktas ir D. Vaitelio žmonai Aleksandrai Vaitelienei.

Paminklas Vyčio apygardos partizanams, jų rėmėjams ir ryšinininkams atminti. Panevėžio r. Vadoklių sen. Vadoklių mstl. Kelio Lėnas–Vadokliai kairė. Aut. skulptorius, prof. Gediminas Karalius. Atidengtas 2006 m. spalio 29 d. Nuotr. G. Karalius, 2006 m. ir J. Paršeliūnas, 2009 m.

